

gümüřlük akademisi bahçeyazı okuma grubu

serbest okuma buluşmaları - 14

9 kasım 2024, cumartesi

max frisch “homo faber”

sunum: mustafa sütünlař

Nuray D. Kaya,

Yazar Max Frisch i ilk defa okudum ve Homo Faber ile başlamak da çarpıcı, etkileyici oldu. 1957 yılında yazılmış bir eser. Roman kahramanı Walter Faber’in teknik bir adam olarak yaşama bakış acısını hatta doğaya yabancılaşmasını yalnızlaşmasını karşısında diğer kahraman Hanna’nın sanat tarihi uzmanı olması, farklı bakış açıları ve birbirleriyle iç içe geçen yaşamlarında bize tesadüflerin rastlantıların neler getirebileceğini buna kader diyebilecek miyiz? Bunu sorgulatan bir eser oldu benim için. Ben kitabın bu kadar tesadüflerin üst üste gelmesi konusunda okurken biraz klasik Türk filmi seyrediyor duygusuna kapılsam da kitabın içinde bize anlatmak istediği durumlar, sorgulamak istediği sorular oldukça fazlaydı. Ensest bir ilişki buna tarafların bakış açısı kadın erkek sorgulamaları kürtaj sorgulaması ve teknik bir adam ağzıyla yazılmış olması ve bunu 1957 yıllarında yazmış olması da gerçekten takdire şayan.

Kahraman Faber kadınlara bakış açısı yönünden ilginç bir erkek ama bence kadınları koruyucu cümleleri roman içinde oldukça fazla tamamen kadınların yaşadığı sıkıntıları güçlü bir kadın olmanın zorluklarını bilen bu açıdan Hanna’nın anlatımlarıyla bunları bize çok güzel vermiş.

Ayrıca erkekleri de çok güzel anlatmış. Kahraman olarak kendisi bir kadını çocuğunu aldirmek gibi bir durumla karşı karşıya bırakmış ve onu terk etmiş arayıp sormamış. Diğer kadın ilişkilerinde de benzer durum , kadınlarla uzun beraberlikleri sevmemesi sadece cinsellik yaşayıp daha sonra yalnız yaşamayı tercih etmesi çok erkek davranışları.

Ayrıca yazar 1957 yıllarında bile bize doğanın nasıl tahrip edilebileceğini tasvirleriyle bugünleri görerek çok güzel anlatmış. Yazarın öz geçmişine bakarsak zaten çok gezen ve tarih olarak birinci Dünya Savaşı, ikinci Dünya Savaşı’nı yaşamış olarak çok zor dönemlerde yaşamış olması romanın bu kadar altyapısının dolu olmasını bizlere açıklıyor.

Yazar kahramanının her ne kadar bu kadar teknik bir adam olsa da istatistiksel bir çok sonucu görse de kendi kızını tanıyamayacak ve duygularına hakim olamayacak ve insanların yaratılışından beri büyük günah sayılan ensest ilişkiyi yaşamasını anlatarak bize bir çok şeyi sorgulatmıştır.

Kitap beni çok etkilemedi ama bir çok konuyu düşündürdü ve yazarı merak ettirdi yazarın diğer kitaplarını Mavi Sakal ve Berlin Günlüklerini okudum Stiller i okuyorum ve bu kitaplarını daha etkileyici buldum aslında farklı bir yazar Max Frisch le karşılaştığım için mutluyum..Bizi tanıştıran sevgili Mustafa Sütünlař a teşekkür ederim.

Leylâ H. Kurtoglu,

Serbest Okuma Grububu olarak yaptığımız faaliyetin edebiyat açısından tartışılmaz zenginliğini bir kez daha ortaya koymuş oluyoruz. Aklımızda olmayan, belki de hiç karşılaşma fırsatımız olmayacak edebi eserleri, bu platform üzerinden okuma, tanıma fırsatını yakalamış oluyoruz. Birlikte değerlendirmeye, incelemeye alındığında ise çoğalıyoruz. Bu ay Mustafa Sütünlař’ın sunumu

ve moderatörlüğü ile konuşup tartışacağımız roman, 1911 Zürih doğumlu Max Frish'in 1957 tarihinde yayımladığı bir yapıt olan Homo Faber.

Roman Walter Faber'in uçak yolculuğu ile başlar. UNESCO'da geri kalmış ülkelere destek sağlayan bir mühendistir. Bu yaşam yolculuğuna eşlik eden bir traş makinesi, fotoğraf makinesi ve Hermes baby adını verdiği daktilosu yanındadır. Hava şartları nedeniyle üç saat gecikmeli kalkan uçak yolculuğunda Alman Herbet'le tanışır. İnsanların yorucu olduğunu düşünen Faber onunla iletişime geçmek istemez. Yolculuk esnasında uçağın birinci motorun arızalanması nedeniyle, istatistiksel hesabını yapan Faber, diğer motorların çalışması nedeniyle vaktinde gidecekleri yere ulaşacağını düşünür ancak hesabı tutmaz ve uçak Mexico'da bir çöle iniş yapar. Dört gün çölde santranç oynayarak zamanını geçirir. O sırada çocukluk arkadaşı Joachim Hencke'nin yolculuk arkadaşı Herbert'in kardeşi olduğunu öğrenir. İlk tesadüfler zinciri burada başlar. Gençlik aşkı Hanna'nın Joachim'le evlendiğini bir kızları olduğunu, boşandıklarını öğrenir. Walter Faber unutmuş olduğunu sandığı Hanna ile olan anıları ile zihinsel yolculuğuna çıkar. Hanna yarı Yahudi bir kadın ve O'nun "sanat perisidir". Onun hakkında bilgi edinmeye çalışsa da başka bir bilgi edinemez. Bundan sonrasında Faber alışagelenin tersine plansız bir şekilde hareket edecektir. Herbert ile Guatemala'ya gider, umduğunu bulamaz Joachim'in asılmış cansız bedeni ile karşılaşır. New York dönüşü sevgilisi olan Ivy karşılar onu. Ancak daha önce Ivy'e ayrılmak istediğine dair bir mektup yollamıştır. Ivy sarmaşık anlamındadır. Faber Ivy'den kurtulmak isterken kendini Paris'e giden bir geminin içinde bulur. Oradaki bir genç kız dikkatini çekmiştir: Elisabeth. Hanna'yı anımsatan bu kıza Faber değişik duygular hisseder ve gemide geçirdikleri son gece evlenme teklifi eder. Paris'te de işlerini aksatıp kızın peşine düşer. Otostopla gezmeyi yeğleyen Sabeth, Faber'in ısrarı üzerine araba ile İtalya yolculuğuna çıkarlar. Bu yolculuk esnasında iyice yakınlaşırlar ancak o yolculuk sırasında Faber, Sabeth'in Hanna'nın kızı olduğunu öğrenir. Yaptığı olasılık hesaplarıyla kendi kızı olmayacağı kanısına varır. Yolculuk bitmiştir. Sabeth'in Yunanistan'a annesinin yanına dönmesi gerekmektedir. Faber de Sabeth ile birlikte Yunanistan'a gitmeye karar verir: Eve gitmeden önce Atina'da bir deniz kıyısında vakit geçirirken, bir incir ağacının altında uyuyakalan Sabeth'i yılan sokar ve uyanıp yilandan kaçarken arka üstü düşer ve başını kayay çarpar. Hastaneye yetiştirir. Sabeth'e yılan sokması yüzünden zehirlenmeye karşı tedavi uygulanır, ancak Faber başını çarptığından söz etmez. Faber o esnada Hanna ile karşılaşır ve ilk defa yüzleşirler. Bu karşılaşma onların yıkımı olacaktır. Sabeth'in kızı olduğunu öğrenir. Bir gün sonra düştüğü göz ardı edildiğinden Sabeth beyin kanamasından ölür.

İkinci bölümde Walter Faber'e kanser teşisi konmuştur ve ameliyat için Yunanistan'da bir hastanededir. Sabeth'in ölümünün ertesi günü Atina'dan ayrılır iki ay boyunca New York, Düsseldorf, Küba ya yaptığı yolculukları ve günlüklerini anlatır. Bu romanın genel hatlarından sonra aslında modern insanın yaşadığı çıkmazlar, akıl ile, olasılıklarla yoğrulmuş trajik yanılsamalardır. Yazar bu yanılsamaların tesadüf ve kader altında nasıl bir trajediye döndüğünü okuyucuya sunmuştur.

Dışsal yolculuktan içsel yolculuğa giden roman dili erildir. Betimleme neredeyse yok ve günlük biçiminde anlatım biçimini yeğleyen yazar geri dönüşler verse de anlatım kronolojik ilerler. Otobiyografik özelliklerinde bulunduğu düşünülerek, mitolojik unsurları da beraberine katarak zengin bir okuma sunmuştur. Roman boyunca bir sürü zıtlıkları da ortaya koyarak (kadın-erkek, doğa-teknik, gerçeklik-söylence, olasılık-gerçek, akıl-duygu, yeni dünya Amerika-eski dünya Yunanistan) farklı bir bakış açısı sunarak okuyucuya tartışma alanı yaratmıştır.

Bu romanın ana karakteri, kadere, tesadüfe inanmayan, her şeyin mantık çerçevesinde yürüdüğü bir yaşam biçimini önceleyen New York'ta yaşayan elli yaşında İsviçreli Walter Faberdir. Atakül bir sistemin üyesi olarak doğaya hakim olandır. Güçlü kadın karakterini sanat tarihçisi-arkeolog Hanna üzerinden verirken aynı zamanda kadim Yunanistanı yani doğayı, doğayı temsil eder. Diğer

bir karakter olan Ivy Frish'in kadına bakış açısını ortaya koyar. Kadın sarmaşığa benzetilerek kadını aşağı, cinsel obje olarak gören tavrı sarmaşık nitelmesi ile New-Yorklu sevgilisi Ivy üzerinden görülür. Yazar'ın gerçek yaşamının konu edildiği belgesel filmine bakıldığında da, Ingeborg Bachmann ile olan aşkı arasında bu tür davranışlara şahit olunduğu görülür. Romanın temaları arasında en göze çarpan ensest olgusunu kızı karakterinde Sabeth üzerinden verilir. Kızı ile bilmeden yaşadığı ensest ilişki körlüğe vurgu yaparak Oidipus kompleksine gönderme yapar. Bununla ilişkilendirdiği ensest walter Faber için kaderin kurduğu bir ceza olarak nitelendirilir.

Tema üzerinden düşünüldüğünde bilim, teknoloji, yabancılaşma ve ensest üzerinden giderek, bir çok konuyu beraberinde harmanlayarak okuyucuya geniş bir okuma sunar. Kendi yaşamından izleri de taşıyan bu romanı okumak gerçekten çok keyifliydi. Okuma esnasında bol bol altını çizdiğim, kendi içimde tartıştığım bir okuma olmuştur benim için.

Biraz araştırma yaparak ,diğer insanların ne dediğini merak ederek şöyle bir taradığımda, genellikle yoğunlaşılın mitolojik göndermeleri, teknoloji, modern insan oldu. En önemli temalarından biri olan ve neredeyse romanın bütünü oluşturulan ensest. Ne kitap eleştirilenleri, ne de ortalama okuyucular tarafından değinilmemiş olması benim açımdan şaşırtıcı oldu. İyi bir okuma olduğunu düşündüğüm Homo Faber'i bize tanıştıran Mustafa Sütlaş'a da ayrıca teşekkürler.

Diğer Max Frish okuma fırsatı bulmam dileğiyle....

Sarenur Gökben,

Walter (sevgilisinin taktığı adla Homo) Faber'in kendi ağzından yaşam öyküsü. W. Faber sosyal alanda kısıtlılıkları olan ancak teknik anlamda kendini iyi ifade eden bu alanda başarılı olan bir kişi. Sevdiği veya dost olduğu kişilerle bile duygu paylaşımı çok az. Sanki Asperger sendromu gibi. Yazar bu kişilik özelliklerini çok iyi gözlemlemiş ve anlatmış. Faber'in yolunda giden kurulu dünyası (iş bağlamında çok başarılı ve yetkin) bir uçak kazası ile kökten değişiyor. Tesadüfen yanında oturan kişi eski bir dostunun kardeşi. Onunla beraber arayışlarında sık geriye dönüşler ile geçmiş yaşantısını gözden geçiriyor. Aslında bağlanmakta güçlükleri var, dost dediği kişiyle yirmi yıldır paylaşımı yok. Kendisinin matematiksel dünyasına ters olarak, tesadüfler ve kader motifi ile değişim başlıyor. Arkadaşının eski sevgilisiyle evli olduğunu ve bir kızları olduğunu öğrenince bunun kendi çocuğu olabileceği düşüncesi aklından geçiyor ama yadsıyor. İş için çıktığı gemi yolculuğunda tanıdığı aşık olduğu kızın, kendi kızı olabileceği aklına gelse de inanmak istemiyor ve kızıyla çıktığı yolculukta yaşamın anını yakalamayı atladığını, bunun için geç kaldığını ama yine de denemeye değer olduğunu anlıyor. Kızı bir kaza ile ölürken annesiyle de tekrar dost olmaya çalışıyor. Kendisi için yolun sonuna gelse de yaşamında önceliklerini değiştiriyor.

İlişkilerinde sınırlılıklar olan bireyleri çok iyi tanımlamış. Kendisinden de izler var diye düşündüm. Temel özelliklerde bu şekilde hızlı kökten bir değişim mümkün müdür?

F. Cihan Gökten,

Homo Faber. 1957 yılında İsviçreli yazar Max Frisch (1911-1991) tarafından yazılmış şu meşhur kitap. Homo Faber, Latince makine adam, alet yapan adam demek. 19.yüzyılda elin işlevinin emeğin göstergesi olduğunu düşünerek emeği ve çalışmayı yüceltmek için ilk defa Marks tarafından (Benjamin Franklin'in alet yapan adam kavramına atıfta bulunarak) kullanılmış bir tanımlama. Daha sonra 20. Yüzyılda Hannah Arendt bu kavramı felsefi olarak tekrar yorumlamıştır. İşte insanın bu gittikçe artan teknolojik işlevselliği ve makine uyumu nedeniyle 1957 yılında Max Frisch aynı tanımlama ile bu romanı yazmıştır.

Homo Faber kimdir? İkinci dünya savaşının yıkıcılığından sora ayağa kalkmaya çalışan dünyada son hızla yükselen bilim ve teknolojinin yandaşı olmuş insan. Hatta öyle ki halen hızla

ilerleyen teknoloji insanla neredeyse yekvücut olacak gibi. Gittikçe kafasını ve ruhunu teknolojiye teslim etmiş insan veya insanın bir uzvu haline gelmiş makineler. Materyalist ve akılcı insan. Kısaca modern insan.

Frisch, neredeyse 60 yıl önce bu gidişatı görerek, yıllardan beri eskimeyen günümüz insanlarını ve hatta geleceği de kapsayan bir roman yazmış. Roman başkişisi Walter, işiyle ilgili dünyanın çeşitli yerlerine sürekli seyahat etmekte olan bir mühendis. Bu arada da o buz gibi ruhu ile de işiyle ilgili fotoğraflar çekip teknik raporlar tutuyor. Bütün hayatını hiçbir duyguya yer vermeden mantıksal ve matematiksel olarak rasyonel bir kafayla yaşıyor. Ona göre her şeyin istatistiksel veya oransal olarak açıklanabilecek sebep ve sonuçları var. Uçağı arıza yapan bir adam düşünün. Ve bu adam uçak motorlarına ait engin bilgisi ve bildiği veri analizleri ile ölümlü bir kaza şansının olup olamayacağını hesaplayıp hiçbir heyecan duymadan yerinden bile kıpırdamıyor.

Kitabın birinci bölümünde Mr. Walter'ın aile hayatına, aşklarına, kadınlara, çok yakın arkadaşlarına ve hatta annesiyle olan ilişkilerine ne kadar akılcı baktığını ve rasyonel çözümlerle bir şekilde bu ilişkilerini sürdürdüğüne şahit oluyorsunuz.

Yazar, kitabın ikinci bölümünde Walter'in hayata bu kadar matematiksel bakmasının sonuçlarını o akıcı ve merak ettirici üslubu ile öyküleştirmiş. Yaptığı ince hesaplar ve dünyaya kesinlikle rasyonel bakmanın cezasını, hiç hesap edemedikleriyle bütün hayatının paramparça olacak şekilde ödedi. Max Frisch o kadar gerçek, o kadar çarpıcı ve o kadar inandırıcı anlatmış ki gelişen olayların o kadar sıra dışı olması inandırıcılığından bir şey kaybettirmemiş ve çok ilginçtir ki kitabın kötü sonu bile hiç inanılmayacak şekilde okuru rahatlatıyor.

Kağıt üzerinde yazılan rakamlar, literatür çalışmaları, kesirli istatistikler bilimsel verilerdir. Sonuçta hayat bunların ötesinde bir şey. Klasik söylemle biz plan yaparken hayat başımıza gelenlerdir.

Tesadüfler, rastlantı, kader, olasılıklar... Adına ne dersiniz deyin. Bunlar ne kadar hesaplanabilir? Hayatımız rastlantılar ile mi şekillenir yoksa kendi seçimlerimizle mi?

Yazarın hayatı ve hakkında yazılanlar okunduğunda romanın otobiyografik öğeler taşıdığını söyleyebiliriz. Yazar bu romanıyla kendi homo faberliğinden pişman olmuş ve günah çıkarıyor gibi.

Kitabın son sayfalarında derin düşüncelere dalıyorsunuz. Tartışılacak çok şey var.

Meral Alkaya

Kitabı elime aldığımda kapaktaki yazar adının romanın adından daha büyük harflerle yazılmasıydı ilk dikkatimi çeken. Sanki Max Frisch romanın adı, Homo Faber yazarın adıydı... İç kapaktaysa olması gerektiği gibi.

Güzel bir kitabı bitirdiğimde etkisinden kurtulamıyorum birkaç gün. Tanıdığım roman kişileri yanıbaşında olurlar. Hüzünleri benim hüznüm, hayal kırıklıkları benim hayal kırıklığım, mutlulukları benim mutluluğum oluyor ,bir süre için.

Walter Faber çok sevilecek bir roman kişisi değildi benim için. Aramızda hep bir mesafe vardı romanı okuduğum süre içersinde. Onu duygusuz, acımasız, soğuk, bencil buldum.

Kitap günümüzde yazılmış hissi verdi bana. Oysa 1957 yılının koşulları kendini her fırsatta hissettiriyordu. Harme Baby daktilo, Studebaker ya de Nasch adlı otomotiv şirketi, Super-Constellation yolcu uçağı. Bu isimlerin zaten yabancı olmamdan ve teknolojinin o dönemde de dikkate değer bir gelişmeye ulaşmış olmasından kaynaklanıyordu bu durum sanırım.

Walter Faber'i taşıyan uçağın çöle zorunlu inişinden sonra çölde ve Herbert'le birlikte Guatemala'ya yaptıkları yolculuk sırasında yaşananlar rüya hatta bazen kabus etkisi yarattı. Sıcak havanın ve leşlerin anlatımı daha etkili olamazdı. Maya uygarlığına ait kalıntılar harabe sever

Marsel kadar beni de heyecanlandırdı.

Hana ve dönemin Yahudilerinin yaşadıkları keşke sadece romanlarda olsaydı. Yıl 2024 ve biz hala Nazi kıyımını, II.Dünya Savaşı'nın acılarını hissediyoruz, bu acıları unutturacak daha büyük bir acı yaşamamayı dileyerek.

Roman süresince Walter Faber'in kaç kilometre yol yaptığını şaşırarak izledim. Newyork'tan başlayan yolculuk Houston, Meksika Körfezi üzerinden Tamaulipas'a gerçekleşen zorunlu iniş ardından Guatemala'ya doğru hem uçak hem tren hem de Land Rover'le yapılan yolculuklara, Venezuela'dan uçakla New York ardından gemiyle Fransa'ya, Citroen'le İtalya ve Yunanistan'a tekrar New York'a, tekrar Yunanistan'a...

Özellikle İtalya'ya yapılan yolculuk tarihi ve kültürel bir gezinin tadını yaşatabilirdi bana, gezginler Sabeth ile Walter olmasaydı. Zira aralarındaki ilişki rahatsız ediciydi.

Romanın kurgusunda yazar, Walter ile Sabeth arasında yaşanan ilişkiyi gizemli gösterse de duruma tam açıklık getirmese de bu ilişkinin olasılığını düşünmek bile bizi mutsuz eder. Eski Türk filmlerinde çok rastladığımız "tesadüf" durumuyla karşılaşılıyor romanda. Böyle bir tesadüfün ardından yaşanacak pişmanlık ancak ölümle sonuçlanabilir bizim anlayışımızda. Gerçi Homo Faber romanında da ölüm yaşanıyor ama bu da ne tesadüf ki istem dışı ve olasılığı çok az bir durum.. Fakat burada asıl dikkat çeken Walter Faber'in yaşanan ilişkiyi mantığına oturtması ve vicdan azabı duymaması. Böyle bir tesadüfü romanın merkezine oturtan yazarın okuyucuya vermek istediği anadüşüncelerden birinin de Faber gibi gelenekleri, etiği önemsemeyen insanı eleştirmek olduğunu düşünüyorum.

Rıhtımda çalışan işçilerin hepsinin zenci olması bir tesadüf mü yoksa bir kader miydi?

"Ölüm dişidir, toprak da dişidir!"

Dişilerle ilgili bir sorun var ama kimde?

Romandaki hemen hemen herkesin sigarayı çok fazla içmesi, henüz dünya çapında olmayan Alman purosusu ve teknolojinin uzağındaki tütün tarlaları... İçkinin, uçağın, arabanın marka adı varken içilen sigaranın bir marka adının olmaması dikkat çekici...

Walter Faber'in kürtaj konusundaki düşünceleri çok acımasız gelse de bu düşünceleri doğru buluyorum. Bana göre "korunmayla engel olma" aynı şey değildir. Kürtajın kadına verdiği zararı yok sayamayız. Kürtaj 1957'de sorunmuş. Bugün hala sorun ve yarın da sorun olmaya devam edecek eğer siyasetçilerin kürtaji kendi çıkarları için kullanmasına prim verilmezse.

Romanda zaman unsuru önemliydi. Sabeth'in Walter'in kızı olduğu bizim için sürpriz değildi. Romanın başlangıcı ve sonu kronolojeye uygun olsa da aralarda zamanlar arasında dolaşmak, geçmişe dönmek romanın anlatımında etkileyici unsurdu.

II. Dünya Savaşının ardından yaşanan teknik gelişmelerin azımsanamayacak kadar çok olması elbette ki insanlık için çok önemli bir ilerleme. Ama insanlığın olmadığı bir dünya da yaşanması değil.

Okumasam olmazdı.

Emel Kadör

Max Frisch, II.Dünya Savaşı sonrası edebiyatının Alman dilindeki en önemli yazarları arasında sayılır. 1911 İsviçre (Zürih) doğumlu yazar mimarlık eğitimi almış. Önce gazeteci, sonra mimar olarak çalışmış. 2. Dünya Savaşı sırasında İsviçre ordusunda topçu olarak bulunmuş. Bu dönemindeki yazılarını Ekmek Torbasından Sayfalar kitabında toplamış. 1954'te çıkan Stiller romanı ile adından söz ettirmiş. 1955'ten sonra tamamen yazarlığa yönelmiş. Bertolt Brecht ile tanışmış ve ondan etkilenmiş. Biederman ve Kundakçılar adlı oyunu ile dünya çapında bir oyun

yazarı olarak kabul edilmiş. Varoluş, kimlik, insan hayatında bilimin rolü, ırkçılık, doğa-insan ilişkilerinde insanın yetersizlikleri, eserlerinde en çok üzerinde durduğu konulardır. Toplumların kimliği konusunu tartışmaya açmış, ülkesi İsviçre'yi de eleştirmekten çekinmemiştir.

1957'de yayımlanan ve yazarın en sevilen eserlerinden biri olan Homo Faber otobiyografik özellikleri ağır basan bir roman. Karakterinin lakabı olan Homo Faber, yapan adam-insan, teknik adam anlamına geliyor.

Kadere, rastlantıya inanmayan, kadınlara hiçbir zaman güvenmeyen, yalnızlıktan hoşlanan, duyguları değil aklı önceleyen, kendini yalnızca mesleğiyle ilgili konularda duygulu gören, istemediği zaman hiçbir şeyi hatırlamayan, her şeyi olduğu gibi görmeye alışkın olduğunu söyleyen roman karakteri Faber'in gerçek adı Walter'dir.

Walter, mühendis olarak çalıştığı firması adına Mexico'ya gitmektedir. Uçakta yanına oturan Düsseldorf'dan hiç hoşlanmaz, sohbete yanaşmaz. Onu üniversite yıllarından bir arkadaşına benzetir. Uçak arızalanır, kaza yapar, Guatemala yakınlarındaki çöle saplanır. Bu olay ikisini yakınlaştırır. Düsseldorf'un ön adı Herbert'tir. Satranç oynarlar, sohbet ederler. Soyadını öğrenince arkadaşı Joachim'i sorar, Herbert, ağabeyi olduğunu söyler; Guatemala yakınlarındaki bir Alman şirketine ait tütün plantasyonunda, şirketin temsilcisi olarak çalışan ağabeyinden iki aydır haber alamadığı için onun yanına gitmektedir Herbert. Konuları arasına Joachim de girer... Evlendiği kadın kimdir?

Faber geçmişe döner. Okulu bitirdiği yıla, 1937'ye. Bağdat'tan iyi bir iş teklifi almıştır. Beraber yaşadığı, sevgilisi Hanna ise çocuk beklediğini söyler. Yahudilere yapılan baskılar nedeniyle, yarı Yahudi Hanna ile istemese de evlenmeye karar vermiştir ama çocuğu aldırmasını ister. "Senin çocuğun" sözü üzerine, Hanna evlenmekten vazgeçer, bir daha da birbirlerini görmezler.

Faber, Joachim'in kiminle evlendiğini sorar. Hanna cevabına şaşırır. Bir de kızları olmuştur.

85 saat sonra kurtarılırlar. Faber aniden Herbert'le gitmeye karar verir. Orta Amerika'nın ormanlık alanlarında zorlu mücadelelerden sonra kızıl derililerin olduğu bölgeye gelirler ama Joachim intihar etmiştir, onu gömerler. Herbert orada kalır. Faber New York'a dönüp Paris'e geçecektir. Giderken ayrıldığı Ivy onu karşılar. Ondan sıkılan Faber, bir hafta daha Ivy ile kalamayacağını düşünür, gemi ile gitmeye karar verir. Tıraş makinesi bozulunca tamir etmek için otelde kaldığı sırada gelen telefonda gemide yer olduğunu öğrenir ve hemen yola çıkar.

Gemide yerleşim sırası beklerken önündeki atkuyruğu saçlı genç bir kızı Hanna'ya benzetir. Bir haftalık gemi yolculuğu sırasında Sabeth'le sohbet ederler, o duygusal, Faber akılcıdır. İlginç bir arkadaşlık gelişir aralarında. 51 yaşındaki Faber son gün kızı evlenme teklif eder. Sabeth, Yunanistan'da yaşayan annesinin yanına otostop ile gitmek istemektedir. Faber Paris'te onu arabası ile götürmeye ikna eder. Bir akşam da birlikte olurlar. Yolda, annesinin adını öğrenince şok olur. Sabeth Hanna'nın kızıdır.

Korint civarında bir sabah Sabeth'i yılan sokar, kaçarken düşer. Faber saatler sonra onu hastaneye ulaştırır. Hanna'ya haber verilir. 20 yıl sonra karşılaşır iki sevgili. Bilemezdim, der Faber.

Sabeth ölür. Yılan sokma tedavisi uygulanmıştır, oysa düştüğü için beyin kanaması geçirmiştir.

Faber tekrar işe başlasa da patronu tatile çıkartır onu, yeniden Yunanistan'a döner, hastalanır, mide kanseridir. Günlük tutmaya başlar, geriye dönüşlerle yaşamını irdeler. Faber'in yaşamı rastlantılarla allak bullak olarak sona erer.

Roman kadere inanmayan Faber'in başına gelenleri anlatırken arka planında 2. Dünya Savaşı sonrasındaki modern insanın kimlik bunalımını, kendine yabancılaşmasını sorguluyor.

İki bölüm halinde yazılmış. Birinci bölümde ağırlıklı olarak Faber'i tanıyoruz. İsviçreli, iyi eğitim almış, iyi bir işi var. Toplum, insan ilişkilerini, doğayı tamamen teknik bir bakış açısıyla,

neden sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirir. Ona göre alın yazısı yoktur, kader denilen sadece bir rastlantıdır. Her şey açıklanabilir.

“İnsanların yaşantıdan söz ederken neyi kastettiklerini kendi kendime çoğu kez sormuşumdur. Bir teknisyenim ve her şeyi olduğu gibi görmeye alışkınım...Ay ışığı karşısında simsiyah görünen zikzaklı kayaları görüyorum; vahşi bir hayvanın sırtındaki zikzaklar gibi görünüyor olabilirler ama ben biliyorum ki bunlar kayadır. Neden korkayım?.. Hepsi açıklanabilir şeyler. Işıktaki başka türlü bir şey gibi gözükseler de dağ sıraları dağ sıralarıdır.”

der.

Çölde, Joachim'ın Hanna ile evlendiğini öğrenmesinden sonra geçmişe dönmeye başlar sık sık. Aslında evlenmek istemeyen Hanna'ydı der. Nedenini belirtmez. İşte roman Faber'in en çok sevdiği kişi dahil her şeye bir makineye bakar gibi bakmasını, hedefe giderken duygulara yer vermemesini irdeliyor.

“Makine hiçbir şeyi unutmaz çünkü ona verilen bilgileri insan beyninden daha iyi kavrar ve olasılık hesaplarını yapar. Hepsinden önemlisi de makinenin yaşamadığıdır, insanı yıpratıcı korku ve umudun ne olduğunu bilme, sonuçla ilgili hiçbir isteği yoktur, olasılığın saf mantığına göre çalışır. Bu yüzden diyorum ki ben robot, her şeyi insandan daha iyi tanır, geleceği bizden daha iyi hesaplar.”

Doğaya, yerlilere, kadınlara bakışı, onlar üzerinde üstünlük kurma üzerine dayanıyor Faber'in.

Guatemala'da Joachim'e giderken geçtikleri sık ormanlardan, nehirlerden hiç hoşlanmıyor. Onları teknikle hizaya getirilmesi gereken yerler olarak görüyor.

Uluslararası şirketlerin temsilcileri olarak yol ve havaalanı yapma yardımı adı altında gittikleri bu yerlerde; orada yaşayan yerliler için “Güneş ve ay onlara yeter. Kadınsı bir halk.” diyor büyük bir kibirle. Orada hasta olma riski konusunda ise “Kızılderililere bir şey olmaz.” diyor büyük bir özgüvenle.

Max Frisch'in kendi de romanda adı geçen bölgelerde bulunmuş, benzer işler yapmış. Bu nedenle sistemin ve zamanın özelliklerine birinci elden yer veriyor diyebiliriz. Gelişmiş ülkelerin gelişmemiş bölgelerin doğal kaynaklarını, halklarıyla birlikte sömürmelerini, bu sistemin içinde var olmaya çalışan bireyin, kendi gerçekliğinden kopmasını, iletişimsizliğini ve yalnızlaşmasını başarıyla kurgulamış.

Yazar, son derece yalın bir dille, akıcı bir üslupla ilerletiyor romanı. Aslında daha başlarda Hanna'nın hamileyken ayrılmasını öğreniyoruz. Onu önce Joachim'ın karısı olarak karşımıza çıkarıyor, sonra da gemide 20 yaşında bir genç kıızı (Hanna'nın kızını) kahramanla karşılaştırarak okura sezdiriyor gelmekte olanı.

Yazar Faber karakterini çizerken; Sabeth ve Hanna'nın anlatıldığı yerlerde konuşma ve tartışma yönteminden yararlanıyor. Özellikle Sabeth'in kızı olduğunu öğrenmesi bir kırılma noktası olarak kahramanın da dağılmasının başlangıcı oluyor.

“Kızılımsı atkuyruklu kıza âşık olmamıştım, yalnızca ilgimi çekmişti, o kadar, kendi öz kızımı olduğunu bilemezdim, baba olduğumu bilmiyordum o zamanlar. Neden alın yazısı? Tam tersi... Akıl almaz bir rastlantıydı, kızım ve ben. Birbirimizi görmeden de aynı yerde olabildik. Neden alın yazısı? Bambaşka olabilirdi her şey?”

Kader ağlarını örüyor denir ya mitolojide. Faber'in inanmadığı mitolojik hikayeleri çağrıştıran postmodern bir masal gibi ilerleyen romanda, kahraman inanmadığı her şeyle yüzleşmeye giriyor. Bu bağlamda ayna metaforunu başarıyla kullanıyor yazar.

Gerçeği öğrendikten sonra patronun tatile çıkmalısınız diyerek tatile yolladığı Faber'in gittiği

restorandaki aynalarda kendini görmesi, kahramanın kendine yabancılaşmasının anlatıldığı kitabın en vurucu sayfaları oluyor bana göre.

Keza: “Her şeyi bildiğim bugün neden her şeyi anlayamadığım inanılmaz geliyor bana.” derken durumun anormalliğini seziyor, ancak değer vermiyor, konforunda kalıyor. “İlk aklıma gelen artık evlenmenin söz konusu olamayacağıydı.” sözleri de bütünlüğün kaybını imliyor.

Bana ne oldu diyor Faber?

Sahi ne oldu? İç dünyasındaki hangi tuğla yerinden oynadı? Mühendis Faber’in temelindeki hangi “demir” iyi bağlanmadığı için en ufak sarsıntıda çöktü?

Homo Faber büyük bir deprem yaşıyor ama neyin sebep olduğunu hala fark edemiyor. Ergenliğindeki burun kompleksine gidiyor, lisede kadınlarla ilk deneyimindeki utancını anımsıyor, sadece Hanna farklıydı, diyor. Neden farklıydı? Onun yanıtını bulamıyor.

Sistemin içinde onun parçası olan birey giderek kendi varlığını tam olarak gerçekleştiremiyor. Direnmek, dayanmak için bütünlüğün sağlanması önemli. Bir sosyal varlık olarak bireyin yaşamını sürdürebilmesi, kendi gerçekliğinin bilinç düzeyinde farkındalığıyla olur. Çağdaş insanın temel sorunsalıdır yalnızlık, yetememek, tükenmişlik. Faber için bunlar adeta yok kavramlar. Arabama binip sigaramı yaktığım an en mutlu olduğum andır, diyor. Kadınları aşağılıyor, Çocuk düşünmüyor. Konforunu, (traş makinesi motifi) çok önemsiyor. “Bütün gerçek erkekler gibi yalnız yaşarım.” diyor.

Bir kez dillendiriyor yalnızlığın sızısını: ”Evimde ayak sesleri duymamak için ayakta duruyorum, yalnız benim olan ayak seslerini” Ertesi gün konforuna dönüp unutuyor. Unutuyor mu gerçekten? Unutulabilir mi?

Yazar, sanat yanı güçlü, duyarlı, arkeolojiyle uğraşan Hanna ile Faber’in karşısına yaşamda kendi amacı doğrultusunda yaşayan bir kadın karakter koymuş. Faber’e göre amacını gerçekleştirmek mutluluk için yeter bir neden olsa da Hanna’nın mutlu olup olmadığı, yirmi yıl içinde Joachim ve diğer eşiyle neler yaşadığı, Sabeth’in büyümesi konularına pek açıklık getirilmemiş.

Birinci bölümün sonuna doğru Sabeth’in ölümü ile, karakterin dağılmaya başlaması üslupla da desteklenmiş. Farklı bir anlatıma geçilmiş.

İkinci bölümde Homo Faber’in günlüklerinden, kitabın başlarındaki mide sancılarının nedenini öğreniyoruz. Yine Yunanistan’a dönen Faber mide kanseridir. En korktuğu olur.

Sarhoş olduğu gece New York’ta evine çağırdığı arkadaş topluluğuna söyledikleri; bu eserde, yazarın belki de tam söylemek istedikleri diye düşünüyorum.

“Sizin toplumunuzda insan geberebilir siz farkına bile varmazsınız geberdiğinizin, dostluk diye bir şey bilmezsiniz, toplumunuzda geberir insan. Neden sanki birbirimizle konuşuyoruz? Neden? Haberiniz bile olmadan biri ölebilirse, neden bu topluluk bir arada?”

Romanın ilk sayfası: Faber Super-Constellation bir uçaktadır. Tipi yüzünden geç kalkılmıştır. Sinirliyim, der. “Beni böylesine sinirlendiren, hemen uyuyamadığım için, hostesin bize dağıttığı gazetede okuduğum”Nevada’daki Dünyanın En Büyük Uçak Kazasından İlk Resimler” başlıklı haber değil, motorları çalıştırarak duran uçağın titreşimiydi.”

Teknoloji harikası böyle bir uçakta bu titreşim nasıl olur?! Teknik adamın yaşamla matematik ve teknolojiyle kurduğu bağlar birer birer elinden kayar. Olasılık hesaplarının en olmaza yakınları olur.

Hayatta her şey hesaplanabilir mi’ye bir yanıt gibi kahramanın yaşadıkları.

Homo Faber, adından söz ettirmeyi hak eden bir eser.